

Б. І. Антонич.

Політик.

(Сатиричний гротеск)

Посол на сойм і відомий з красномовности судовий оборонець сидів на вигідному кріслі, заложив ногу на ногу, плечі втиснув у широке півокругле поруччя, приплющив очі, лівою долонею гладив голомозий чуб, правим ліктем оперся об край стола та вряди-годи тарабанив по ньому грубими, кошавими пальцями. Передом був звернений не до стола, але в протилежну сторону кімнати, де біля великого вікна похилилася над машиною до писання мундантка, секретарка, стенотипістка й узагалі така бюрова панночка до всього. Диктував свою останню посольську промову, а мала Оля з рівно притятою над чолом гривкою підносила свої пальчики, наче тонкі палочки, ритмічно до рухів його губ і до жестів його правої руки. З черги спускала їх у низ і м'якими кінчиками стукала в гудзики машинки, неначе деревяними ковтками. Видавалося, що ловить у наставлені долоні слова, які котилися невпинно одне за одним з уст меценаса, і кидає ними, немов зернами сухого піску, по рогових клявішах. Потім краснорічivosti плив широкими хвилями й заливав усю кімнату аж по береги стін. Здавалося, що протече крізь щілини дверей та вікон і розлілється по всіх усядах. Славний промовець надувався від напруги, наче пухир, пучнявів, ріс, немов на дріжджах, мов би щось підносило з крісла його самого та його голос. Цей дзвенів хвилями вище, хвилями нижче, злітав у гору й опадав униз, наче піря на вітрі. Дрижання слів, тарабанення на столі, стукіт на машинці зливалися в пливкий, сонний, рівномірний гомін. Адвокатська робітня нагадувала одне велике калатало. Меценас був держакон, секретарка бильцем, її пальці ковтками, а машинка дощинкою.

— Трах-тах-гарах, трах-тах-гарах, трах-тах-гарах...

Падали великі слова: добро суспільности, право нації, свобода думки й слова, незалежність критики, невдача урядової політики, суспільна кривда, нехтування бажаннями загалу, конечність негайної зміни тощо. Видавалося, що крісла й стіл гнутьсь аж до землі під тягарем цих слів. Грізний відгомін лунав протяжно від стін. Відомий посол перервав, замовк на хвилину, перейшов у думці всі великі та сильні фрази, що їх переховував у шпихлірі своєї памяти, чи, борони Боже, якої з них не забув ужити в цій промові, та впевнившись, що вже всі без виїмки використав, яких тільки вивчився в довготітному досвіді, підніс тембр голосу на кілька звуків вище й розпочав найсильніше місце свого риторичного архитвору:

— В імені тих, що мене вибрали й тут вислали, взиваю якнайрішучіше уряд...

Укінці підлив це все, наче юшкою довгою цитатою з найбільшого національного поета (такі цитати мав повиписувані на клаптиках паперу в своїй шухляді, щоб можна було їх знайти на швидку руч, коли прийде потреба, чи яканебудь пригожа до цього нагода) і вдоволено обтер з чола краплини поту. Перша думка, що появилася тепер у свідомості, приносила дійсну розкіш. Товариші з партії будуть дослівно тріскати з заздрости, коли почують таку чудову промову, такий шедевр красномовности. Шепотітимуть з признанням поміж собою:

— Як це вдалося старому! Ну, ну...

Як приємно лоскоче вуха такий шепіт. Наче би хтось мастив у горлі. Він ще не старий пень, він зуміє показати ще не одне, що будуть аж роти роззявляти. Почув якийсь струмінь чулощів і поворотної молодости, що проплив його кістьми та кровю. Самовпевнене вдовілля блиснуло на обличчі. Незавважно присунувся до панни Олі:

— Що це ви? Як так можна? Може надійти пані добродійка...

— Нічого, нічого. Це тільки так... А... добродійка. Вона давніше теж була така ніжненька й маленька, як ви. Така ніжненька й ма...

— Чи маю вийти?

— Ніколи. Яка раптова, який шус. Молодість.

Перерва, а пізніше:

— Де ж вам так працювати, панно Олю. Вам квітки, пташки...

— Тепер немає квіток ні пташок. Надходить зима.

— А... Осінь, зима.

Мимохіть підніс долоню до чола й доторкнувся до кількох сивих волосинок, що залишилися по боках.

— Одначе бувають різні квітки, пташки...

— Чи пан меценас не мають чогось інтереснішого до балакання, як про квітки та пташки?

— Дивіться — сучасна молодь. Давніше... Але а ргрос. Чи наша промова вже скінчена?

— Вже скінчена.

— А не забув я в ній повалити теперішнього уряду?

— Очевидно, що не забули!

— Ну, то добре.

Нова хвиля м'якої чутливости підплила до серця. Довга низка споминів промайнула свідомістю й славний діяч поринув у минуле.

— Давніше я був не такий, як тепер. Перший галянт у нашому містечку. Почав у покійного меценаса Н. Писав так, як ви, що мені диктували. Правда, спершу мое майно складалося з двох пар штанів і старого батькового годинника, що ходив звичайно вперед, але часом і взад. Одначе покійний меценас клепає мене приязно по плечах і говорив:

— Слухай Ромку! Ти напевне зробиш кар'єру.

Я вклонився чемно.

— Дякую дуже, пане меценас.

Аж надійшла моя хвилина. Заповіли великі вибори до сойму. Партія шукала кандидатів на послів з нашої округи. Приїхав до нашого містечка делегат центрального партійного комітету. Очевидно, чайний вечір, гостина та на ній обов'язково промови. Мій меценас закликав мене до своєї кімнати й каже:

— Слухай Ромку! Гати промову!

Я, звичайна річ, зразу вдавав дуже скромного. Буцім то відпекувався, буцім то боронився, а на ділі серце аж скакало з радощів і тільки дрижало, щоб покійний справді не повірив моїм словам. Говорив, що недосвідчений, що я ще зеленьак, що це мій перший виступ на таку міру, але мій меценас мене по плечах і каже:

— Ей Ромку, не будь дурний! Масти промову й шлюс.

Я повишукував із словника всі гарні ідейні слова і склав цяцьку, не промову. Найбільший клопіт з цитатами. Промову пам'ятав, як а, б... але цитатів ніяк не міг вивчитися. Кінець кінців списав їх на малих листках і ті сховав до рукава. Припадок хотів, що в останній момент, коли вже мав виголошувати промову, вложив я пенсне до лівої кишені. Звичайно, розгубленість. Такий поважний виступ, така своєрідна й важлива хвилина. У вечорі брали участь усі найбільші тузи нашого містечка й околиці. Я сидів, наче на шпильках, ждучи властивої пори. Раптом підійшов до мене мій опікун і сіпнув за лікоть.

— Ромку, починай!

Я встав, уклонився, поглянув з тривогою в обличчя шановного гостя, що його мав честь вітати від громадянства нашої округи, спершу заїкався, але згодом голос перестав дрижати, набрав м'якоти, сили й пливкоти, слова поплили гладко нічим негальмовані. Цього вечора пробудився в мені вроджений промовець. Вражіння на зібраних було помітне. Так добрив щасливо майже до самого кінця, але щойно тут спіткнувся, наче на високому порозі. Треба було покінчити промову цитатою. У відповідному місці зручно витягнув записку з рукава та-ба. Не можу прочитати здалека, а підсунути під очі не можна, бо буде смішно. Шукаю на носі пенсне — нема. Шукаю в правій кишені — нема. Про ліву таки забув. Годі дивуватися. Таке зворушення, таке роздратування. З розпукою стараюся пригадати собі хоч дещо з нещасливої цитати. Було в ній і таке, що, мовляв, віддав для народу серце. Настирлива думка, що згубив пенсне підсунулася на язик і я не тямлячись сказав:

— Згубив для народу серце.

Хтось у кутку зловтішно додав:

— І ніс.

Наче би хто вилив на мою голову відро холодної води, наче би хто вгатив товсту голку в живе тіло. Зашарівся й незавважно вийшов на коридор. Думав, що тепер уже таки шлюс.

Аж тут хватає мене за плече мій незабутній опікун.

— Ромку, не роби дурниць. Вертайся!

Я дещо очунав, розправив руки, випив склянку води й таки повернувся. Пізніше грав п'ять годин у карти з висланцем центрального партійного комітету й очевидно програв усю свою платню. Проковтнули ми чарочок уже не памятаю скільки. При прощанні стиснув мені цупко долоню. Одначе я не ворожив собі нічого доброго.

По кількох тижнях переглядав часописи й власним очам не хотів повірити. У списку кандидатів з нашої округи я на другому місці. Вибори вдалися чудово. З нашої партії перейшло в цій околиці аж трьох. З цього часу я посол з малими переравами довгі літа аж досі. Тепер є деяка слава, деяке становище, але цей перший ступінь не сходить мені ніколи з гадки. Важкий є шлях народніх діячів, як сказав поет, тільки невдячність загалу. Щоб дійти до якихнебудь успіхів, треба неодне пережити.

— Іноді треба навіть згубити свій ніс.

— Не згадуйте, панно Олю. І навіщо це все? Скажіть самі. Чи я справді щастя зазнав? Що вартувало моє життя? Тих сто чи двіста промов? Вітер. Товариші з партії сіріють з заздрости. Це хіба одинока насолода. Бо більше що? Як цей час минає, як цей час минає...

Щось м'яке обізвалося в серці, що приємно запекло під повіками. Розледащили руки й ноги, наче би хтось звільнив напнуті перше пружини. Поволі підніс хустину до очей.

На дворі пізня осінь. З одної сторони вікна капав дощ, з другої сторони капали сльози меценаса. Ставало смішно й саентиментально.

Коли головна хвиля зворушення перейшла, зідхав утомлений сльозами й споминами. Закурив папіроску. Легкий синявий димок розплився по кімнаті. Затирав гострі обриси предметів і придавав їм розвійних м'яких форм, немов на імпресіоністичній картині. Світ і люди, наче не з правдивої події.

Відомий діяч присунувся ще ближче до Олі. Тихий шепіт.

— Уже мені все остогидло. Навіть заздрість товаришів уже нудить мене. Чим виповнити порожнечу? Коли б знову був молодий, покинув би це все, жив би далеко від людей у тихому дімку тільки... тільки з маленькою Олею.

— Ха-ха-ха-ха-ха...

— Не смійтеся, не смійтеся! Подумайте, що я таки справді молодий, уявіть собі, що ми тільки удвоє в тихому дімку самі... самі...

— Що це ви? Так не чемно. Так не можна. Чуєте? Ваша добродійка йде... Боже!

— Нічого, нічого. Пиш-ш-шіть!

„В імені тих, що мене вибрали послом, звиваю...“

— Але ж промова вже давно скінчена.

— А не забув я в ній повалити уряду?

— Очевидно, що не забули.